

**Position paper ten behoeve van deskundigenbijeenkomst
commissie voor Justitie en Veiligheid (J&V) van de Eerste
Kamer der Staten-Generaal op 11 maart 2025**

**Nationaal Coördinator
Antisemitismebestrijding**

Turfmarkt 147
2511 DP Den Haag
Postbus 20301
2500 EH Den Haag
www.ncab.nl

Contactgegevens

Secretariaat NCAB
info@ncab.nl
T 070 370 17 14

Antisemitisme en de staat van de rechtstaat

Februari 2025

Antisemitisme vormt een gevaar voor de democratische rechtsstaat. Jodenhaat, als spreekwoordelijke kanarie in de kolenmijn, bedreigt de fundamentele waarden van onze vrije samenleving. Met de aanzienlijke toename van antisemitisme sinds 7 oktober 2023 heeft de rechtstaat te maken met een aantal uitdagingen. De Nederlandse overheid heeft een historische verantwoordelijkheid om de Joodse gemeenschap te beschermen en antisemitisme te bestrijden. Maar de Nederlandse samenleving is niet overal voldoende weerbaar. In de Strategie Bestrijding Antisemitisme 2024-2030, die op 22 november jl. aan de Tweede Kamer is gestuurd zijn hiervoor nieuwe maatregelen, waaronder de instelling van een taskforce Veiligheid Joodse studenten en reizigers, aangekondigd die de veiligheid van de Joodse gemeenschap en de weerbaarheid tegen antisemitisme beogen te versterken.

In 2025 zijn antisemitische complottheorieën wijdverspreid. Dit raakt niet enkel Joden want deze complottheorieën ondermijnen het vertrouwen in het democratisch bestel, vergroten polarisatie en eroderen de sociale cohesie. Veelal is antisemitisme een voorteken van andere maatschappelijke problemen en spanningen. Dat maakt dat de verantwoordelijkheid voor de bestrijding van antisemitisme niet (alleen) bij de Joodse gemeenschap belegt dient te worden, maar dat deze breed gedragen en gevoeld moet worden door de gehele samenleving.

Antisemitisme kent een unieke dynamiek en een lange geschiedenis. Het vormt zich naar de crisis van het moment. In de middeleeuwen kregen Joden de schuld van de pest. Tijdens het Interbellum kregen Joden de schuld van de financiële en politieke instabiliteit. En in de coronapandemie zagen we nieuwe samenzweringstheorieën opnieuw gebruikmaken van oude antisemitische denkbeelden. Antisemitisme laat zich daarom soms lastig herkennen. Terwijl het herkennen van antisemitisme een voorwaarde is om de weerbaarheid van de samenleving te versterken.

De NCAB vormt voor de Joodse gemeenschap een gesprekspartner bij de overheid. In de afgelopen anderhalf jaar is het aantal signalen van antisemitisme en over gevoelens van onveiligheid vanuit de Joodse gemeenschap dat de NCAB bereikt sterk toegenomen. Soms ervaren Joden demonstraties in de openbare ruimte, waaronder op treinstations en universiteiten, als intimiderend wanneer bij deze demonstraties

bijvoorbeeld slogans worden geroepen en symbolen worden gebruikt die antisemitisch geweld legitimeren.

80 jaar na het eind van de Tweede Wereldoorlog en de Holocaust blijft het onze gezamenlijke verantwoordelijkheid om het antisemitisme tegenwicht te bieden. Steeds vaker dringt antisemitisme het publieke debat binnen en is weerwoord daarbij geen vanzelfsprekendheid. Deze trend vraagt waakzaamheid van iedereen die uitsluiting en discriminatie wil tegengaan. Ontkennen dat er sprake is van antisemitisme in Nederland doet geen recht aan de ervaringen van Joden in ons land.

De Politie registreerde in 2023 880 gevallen, waarvan 80 gevallen van gewelddadig antisemitisme.¹ Het Openbaar Ministerie (OM) liet in haar jaarcijfers over 2023 zien dat het aantal discriminatiefeiten verdubbelde naar 122 en dat maar liefst 48% van de discriminatiefeiten een antisemitische discriminatiegrond kent.² Daarmee is antisemitisme de meest registreerde discriminatiegrond in Nederland terwijl Joden slechts 0.3% van de Nederlandse bevolking uitmaken. Joodse Nederlanders zijn daarmee dus oververtegenwoordigd als slachtoffers van discriminatie. Vijfjaarlijks onderzoek van het Bureau van de Europese Unie voor de Grondrechten (FRA) uit juli 2024 liet zien dat 97% van de Nederlandse Joden in het voorgaande jaar was geconfronteerd met antisemitisme.³ En ook het CIDI rapporteerde over 2023 een stijging van 245%.⁴

Volgens onderzoek van de Anne Frank Stichting (AFS) uit 2023 was 42% van docenten getuige van antisemitisme in het onderwijs.⁵ Het geeft aan hoe antisemitisme in toenemende mate uit de taboesfeer komt. De herinnering aan de Holocaust en educatie daarover zijn essentieel voor de verdere bewustwording van antisemitisme, uitsluiting, haat en het afbreken van de democratische rechtstaat. Kennis over de Holocaust is een cruciaal voor het herkennen van en weerbaar zijn tegen antisemitisme, en daarmee voor het terugdringen van antisemitisme. Samen met de ministeries van OCW, VWS en SZW, heeft de NCAB het Nationaal Plan Versterking Holocausteducatie op 24 juni jl. aan de Tweede Kamer gestuurd. De uitvoering is inmiddels gestart.

In Nederland is er doorlopend aandacht is voor het aanscherpen van het wettelijk kader. Dat is goed en belangrijk. Zo is op 1 oktober jl. het ontkennen en bagatelliseren van de Holocaust expliciet strafbaar gesteld. En heeft de Tweede Kamer op 18 december jl. het initiatiefwetsvoorstel Strafverhoging discriminatoir gemotiveerde geweldsdelicten bijna unaniem aangenomen. Deze wet is nu in de Eerste Kamer ter behandeling geagendeerd. De NCAB is voorstander van deze wet. Het kabinet heeft daarnaast kenbaar gemaakt het verheerlijken van terreur strafbaar te willen stellen. Gelet op de prominente rol die antisemitisme speelt in verschillende extremistische en terroristische stromingen en ideologieën is de NCAB van mening dat deze wet kan helpen bij het terugdringen van uitingen die bijdragen aan de normalisering van antisemitisme.

Tegelijkertijd blijft antisemitisme in de ogen van velen binnen de Joodse gemeenschap nog te vaak onbestraft of te licht bestraft, een voorbeeld hiervan is de rechtsgang naar aanleiding van de gebeurtenissen in Amsterdam op 7 en 8 november 2024. En de realiteit is dat er online een bepaalde mate van straffeloosheid geldt. De (handhaving van) wet- en regelgeving die betrekking hebben op de onlinesfeer loopt achter. Datgene

wat we in de straten niet zouden accepteren, moeten we ook op het internet niet toestaan.

De NCAB is van mening dat het bekendmaken en bevorderen van, en educatie over Joods leven essentieel zijn in het tegengaan van antisemitisme. Vanwege de historische verantwoordelijkheid van het de overheid en omvang van de Joodse gemeenschap is het is daarbij van belang dat nationale instituten, waaronder het parlement, aandacht besteden aan Joods leven en de herinnering van de Holocaust. Joden zijn een integraal onderdeel van de Nederlandse samenleving, en net als andere minderheden, hebben zij recht op een veilige toekomst en het recht om hun identiteit in vrijheid beleven.

De rechtsstaat dient immers ter bescherming van alle burgers, inclusief minderheden, om in vrijheid, ongeacht religie, etniciteit, seksualiteit, gender of ras, in vrijheid te kunnen leven. De toename van antisemitisme in het afgelopen decennium heeft ertoe geleid dat Nederlandse Joden in hun vrijheden worden beperkt. Joodse kinderen op niet-Joodse scholen worden ertoe gedwongen van school te wisselen vanwege intimidatie en bedreigingen, meezwaai's worden van deurposten verwijderd, en velen voelen zich genooddaakt hun keppeltje niet meer (zichtbaar) te dragen. Antisemitisme ondermijnt de fundamentele principes van de rechtsstaat en zolang het onvoldoende wordt teruggedrongen zal het onze instituties, democratie en rechtsstaat schaden en ondermijnen.

Over de Nationaal Coördinator Antisemitismebestrijding:

Het bureau van de Nationaal Coördinator Antisemitismebestrijding (NCAB) signaleert ontwikkelingen op het gebied van antisemitisme en treedt op als adviseur, aanjager en verbinder. De organisatie brengt niet alleen expertise op het gebied van antisemitisme binnen de overheid samen, maar coördineert en faciliteert bovenal samenwerking tussen verschillende ministeries en maatschappelijke organisaties op zowel nationaal als internationaal niveau.

¹ Discriminatiecijfers in 2022 en 2023, Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

² Cijfers in Beeld 2022 en Strafbare Discriminatie in Beeld 2023, Openbaar Ministerie

³ Derde onderzoek over discriminatie en haatmisdrijven tegen Joden in de EU, 2024, FRA

⁴ Monitor Antisemitische Incidenten 2023, CIDI

⁵ Antisemitisme in het voortgezet onderwijs, 2023, Anne Frank Stichting